

Posudek diplomové práce

Autorka práce: Bc. Martina Pišová

Název práce: Ontogeneze episodické paměti u dětí předškolního věku

Posuzoval: RNDr. Tomáš Petrásek, Ph.D.

Datum: 13. 7. 2020

Autorka se ve své práci věnuje ontogenezi paměti obecně, a zvláště paměti epizodické, u člověka.

V teoretické části se zaměřuje na dlouhodobou paměť a její rozdělení, dále specificky paměti epizodické a autobiografické, a způsobům, jakým jsou vymezovány a definovány. Věnuje se v souladu s cíli práce zejména ontogenezi paměti, a zatím jen nedostatečně vysvětlenému fenoménu dětské amnézie, který zřejmě souvisí se změnami ukládání a uchovávání vzpomínek v prvních letech života. Stručně pojednává i o ontogenezi neurobiologického substrátu paměti, a dále pak o jednotlivých testech vhodných pro hodnocení epizodické paměti, či případně tzv. *episodic-like memory*, což je koncept používaný u nonverbálních subjektů, zejména zvířat.

Praktická část potom popisuje baterii paměťových testů epizodické paměti a příbuzných funkcí), která byla vytvořena pro potřeby testování předškolních dětí. Některé testy byly vytvořeny nově, jiné úpravou zavedených testů pro dospělé subjekty. Dále prezentuje výsledky pilotního testování na dětech (70 subjektů ve věku 5 – 6 let, v pěti různých mateřských školách). Konkrétně šlo o testy verbální deklarativní paměti (Opakování vět a Opakování příběhu, v prvním případě se předpokládá menší význam epizodické složky paměti), test paměti episodického typu (Sbírání předmětů ve virtuálním domě), testy episodické paměti v reálném prostředí (Hra na schovávanou – z pohledu první a třetí osoby) a test na autobiografickou paměť na dlouhé časové škále (Autobiografická osa).

Cílem bylo jednak samo vyzkoušení a zavedení testů, jednak ověření hypotéz, že s věkem se bude výkon v testech zlepšovat (s postupným rozvojem paměťových funkcí) a že výkon v jednotlivých testech bude navzájem korelovat (tj. že bude vyjadřovat společnou testovanou komponentu odpovídající epizodické paměti).

Celkově lze říci, že experimentální část své cíle z velké části naplňuje. Přináší poznatky o využitelnosti testů, ale i jejich limitacích, a určitá doporučení pro jejich budoucí aplikaci. Některé bude třeba provádět za kontrolovanějších podmínek (hra na schovávanou), další se jeví jako problematické z hlediska vyhodnocení a provedení ze strany dětí a vyžadují modifikaci (autobiografická osa). Zlepšení paměťových funkcí s věkem se prokázalo v některých testech (Opakování vět a Sbírání předmětů) ale ne v jiných (Opakování příběhu, Hra na schovávanou). Může to ale být dáno i malým věkovým rozmezím testovaných dětí. V tomto směru se experimentální část trochu rozchází s názvem práce, protože experiment cílený na ontogenezi by z podstaty věci měl zahrnovat dostatečné věkové rozmezí. Korelace výkonnosti mezi jednotlivými testy byla provedena pouze mezi oběma verbálními testy, což je škoda, korelace či jejich absence mezi méně podobnými testy by byly velmi zajímavé.

Některé testy neposkytly data vhodná ke zpracování, což je ale vzhledem k průkopnickému charakteru experimentů pochopitelné. Zejména test Hra na schovávanou (z pohledu aktéra) nebyl vůbec vyhodnocen s odůvodněním malé srovnatelnosti dat mezi jednotlivými školkami (různý počet

hrajících dětí). Je ale škoda, že autorka výsledky nereportuje alespoň slovně (podobně jako u Autobiografické osy), i bez formální srovnatelnosti by mohly být zajímavé.

Co se týče formální stránky, práce je logicky a přehledně členěná. Cituje 138 odborných publikací, které pokrývají literaturu věnovanou tomuto tématu. Místy se objevují překlepy aj. drobné chyby v textu, ale nijak nesnižují jeho srozumitelnost. Více pečlivosti by mělo být věnováno obrazovému doprovodu. Obrázek 3 má panely A a D (B se kamsi ztratilo), na grafech by se dalo ještě mnoho zlepšit po graficko-vizuální stránce. Obrázky samy jsou ale vhodně voleny a pomáhají srozumitelnosti sdělení.

Celkově je práce zdařilá a splňuje požadavky na diplomovou práci kladené. Práci navrhuji k obhajobě s hodnocením Výborně.

Připomínky a otázky oponenta:

V příloze se u testu Opakování příběhu neshodují jména aktérů v předneseném příběhu a v testovacích otázkách na jeho zapamatování (Jenda vs Jim, Anna vs. Anička). Jak tomu bylo při skutečném testování?

Do jaké míry se (dle subjektivního posouzení autorky) mohlo v chybovosti projevit nepochopení zadání či nespolečné dělení? Ideální by bylo zařadit nějaký test zcela nepaměťový, vyžadující následování instrukcí, jako kontrolu. Jakou roli může hrát použití mluvených instrukcí (naživo) oproti předem připravené nahrávce?

Při kreslení autobiografické osy by mohl být problém spíše v silně abstraktní formě vyjádření než v paměti samé. Děti ještě nemají zkušenost s vyjadřováním schematickou formou, případně i s rozvrháváním kresby, což může být problém při vytváření časové osy. Mohlo by samostatné nakreslení vzpomínek na kartičky, a následně jejich seřazení na šňůře či na nástěnce fungovat lépe?

Co se týče úlohy Sbíráání předmětů ve virtuálním domě, neobjevovala se u dětí tendence k ukládání předmětů v opačném pořadí, tj. od konce, místo od začátku? Lze chybovost v jednotlivých složkách (v absolutních číslech) srovnat se zdravými dospělými na straně jedné, a očekávaným náhodným výkonem na druhé?

Co se týče dětské amnézie, jsou v literatuře věrohodně doloženy nějaké výjimky, kdy by si lidé prokazatelně pamatovali události z raného dětství?

RNDr. Tomáš Petrásek, Ph.D.

V Praze dne 13.7.2020